парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 64–72.

5. Дандис А. О структуре пословицы / А. Дандис // Паремиологический сборник: Пословица. Загадка : Структура, смысл, текст. – М. : Наука, 1978. – С. 13–34.
6. Иванов Вяч. Вс. Взаимоотношение динамического исследования эволюции языка, текста и культуры (К постановке проблемы) / В. В. Иванов // Известия АН. Сер. литературы и языка. – Т. 41. – 1982. – № 5. – С. 406 – 419.
7. Иванов Вяч. Вс. Избранные труды по семиотике и истории культуры. – Т. 1. Знаковые системы / Вячеслав Васильевич Иванов. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 911 с.
8. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М. : Большая Рос. энциклопедия, 2002. – 709 с.
9. Мельникова А. А. Язык и национальный характер. Взаимосвязь структуры языка и ментальности / Алла Александровна Мельникова. – СПб. : Речь, 2003. – 320 с.
10. Меркулов И. П. Когнитивные особенности архаического мышления / И. П. Меркулов // Противоречие и дискурс. – М. : ИФРАН, 2005. – С. 63 – 79.
11. Морозов А. В. Фольклор в духовной культуре восточных славян : ментальные предпосылки функционирования / Александр Владимирович Морозов. – Вильнюс : ЗАО "Ксения", 2005. – 196 с.
12. Пермяков Г. Л. Грамматика пословичной мудрости / Г. Л. Пермяков // Пермяков Г. Л. Пословицы и поговорки народов Востока. Систематизированное собрание изречений двухсот народов. – М.: Лабиринт, 2001. – С. 9 – 60.
13. Потебня А. А. Слово и миф / Александр Афанасьевич Потебня. – М. : Правда, 1989. – 624 с.
14. Потебня О. О. З лекцій теорії словесності. Байка, прислів'я, приповідка / Олександр Опанасович Потебня / За ред. проф. О. Ветухова та Ф. Зелинського. – Харків : Держ. вид-во України, 1930. – 112 с.
15. Решетнікова І. В. Опозиції в східнослов'янській традиційній культурі (на матеріалі народної ритуально-театралізованої обрядності) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17. 00. 01 "Теорія та історія культури" / І. В. Решетнікова. – К., 2001. – 20 с.
16. Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі / Олег Володимирович Тищенко. – К. : Київ. держ. лінгв. ун-т, 2000. – 236 с.
17. Українська мова. Енциклопедія / Редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
18. Философский словарь : Основан Г. Шмидтом. – 22-е, новое, переработ. изд. под ред. Г. Шишкоффа / Пер. с нем. – М. : Республика, 2003. – 575 с.
19. Taylor A. Problems in the Study of Proverbs / A. Taylor // The Journal of American Folklore 47. – 1934. – P. 1–21.

Махачашвілі Р. К.
Запорізький національний університет

КОГНІТИВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКЦІЇ АНТРОПНОГО ЯДРА НА АНГЛОМОВНУ ІННОВАЦІЙНУ ЛІНГВОСФЕРУ

Мова – це не просто засіб висловлення й передачі готової думки, а сила, що творить цю думку [4]. За твердженням сучасних учених, все, що може зробити людина, – це створити (в мові, релігії, мистецтві, науці) свій власний універсум – "символічний всесвіт", який відкриває перед нею можливість розуміти та тлумачити, зв'язувати та організовувати, синтезувати та узагальнювати досвід людства, а також знаходити індивідуальність через прилучення до культурного космосу [7]. *Лінгвосфера* як комплексна, інтегрована, багатовимірна сутність є об'єктом дослідження майже всіх галузей сучасної гуманітарної науки (філософії, психології, соціології, культурології, тощо). Більш того, англомовна інноваційна лінгвосфера як така (багатовимірна, складноорганізована, динамічна система) є своєрідним "полігоном" мовної актуалізації буття, тобто, мовна (лексико-семантична) репрезентація новітніх модусів реальності

існує в межах досяжності людського розуму, а отже, підлягає безпосередній перцепції та осмисленню.

За визначенням сучасних дослідників, "знак" є центральною ланкою лінгвістичної концепції. Вважається, що суть мови полягає не лише в тому, щоби бути засобом комунікації, а й в застосуванні сталих асоціацій. Отже, в такому разі, матеріалізований об'єкт стає знаком, а "ідеальна" сутність – значенням [5; 8]. Крім того, мова визначається як комплексна система символів, кожний з яких денотує певний екстралінгвальний об'єкт, у той час як разом вони формують схематичне зображення того оточення, в якому існують носії даної мови.

З іншого боку, лінгвальний знак інтерпретується як міф. Так, Ролан Барт розглядає міф як вторинну семіотичну систему, яка базується на вже існуючій системі знаків. Таким чином, структура міфу, за Р. Бартом, має амбівалентний характер: система мови, що складає, власне, основу міфу, та міф, який, у свою чергу, є метамовою [2, 79]. Людська мова – це мова слів, крім того, що вона є мовою знаків. Слово перекриває всі лінгвістичні знаки за об'ємом та параметрами своїх функцій. Слово є основою розумових процесів, а лексична ієрархія становить закріплення та збереження результатів когнітивної діяльності людства [6; 9].

Метою статті є розгляд лінгвокогнітивних параметрів динаміки англомовної інноваційної лінгвосфери буття в контексті розвитку словникового складу англійської мови.

Завдання статті:

– виявити семіотичну природу англомовної інноваційної лінгвосфери буття;

– визначити принцип структурної організації англомовної інноваційної лінгвосфери;

– дослідити концептуально-семіотичний механізм деантропологізації плану змісту елементів англомовної інноваційної лінгвосфери.

Слово, і в першу чергу лексичне новоутворення – неологізм – становить "наріжний камінь" дослідження, опису та ключ до розуміння комплексної сутності дійсності. Це дозволяє розглядати інноваційну лінгвосферу як особливий тип семіотичної системи. *Інноваційна лінгвосфера* як об'єкт комплексного, інтегрованого, міжпарадигмального лінгвістичного дослідження має сприйматись як синкретичний, динамічний, ідеальний метаконструкт польової природи, що представляє собою синтез онтологічних та лінгвальних параметрів буття в цілому (загальний сенс), або певного сегменту буття (вузький сенс).

У загальному сенсі розгляду підлягає англомовна інноваційна *металінгвосфера.* У вузькому сенсі – комплекс інноваційних лінгвосферних кластерів. Дослідженні комплексу інноваційних лінгвосфер сучасного буття базується на таких вихідних пресупозиціях.

І. Презумпція преіснування (наявності) антропного ядра (центра) у плані змісту лінгвосфер сучасного буття. *Антропне ядро лінгвосфери* – універсальний семантичний конструкт, концентрат семантичних елементів мовних одиниць опосередкованих когнітивним досвідом носіїв мови.

ІІ. Поточний процес *дифузії проекції антропного ядра в інноваційних* лінгвосферах та, відповідно, в металінгвосфері. У такому випадку лінгвальні компоненти антропосферичного середовища підлягають своєрідній трансорієнтації, в результаті якої домінантою плану змісту лінгвальної одиниці виступає онтолоігчний параметр.

З огляду на вищезазначене маємо зауважити, що становлення лінгвосферичної

парадигми можна умовно розподілити на дві стадії. Протягом *першої* стадії (назвемо її "ініціальною") спостерігається наявна антропоцентрична зумовленість та орієнтованість модусів лінгвальної актуалізації буття. На *другій* стадії відбувається зсув рівноваги між периферією (яку донедавна являла собою інноваційна лінгвосфера) та онтологічним центром (десигнуємо його умовно "антропос"), центрострімка динаміка системи *поступово* замінюється на центробіжну. Саме тому ми пропонуємо ідентифікувати дану стадію як "еволюційну". Як наслідок, спостерігається дифузія антропного ядра не лише в буттєвому, а й у екзистенційному аспектах. У ході зазначеного процесу лінгвосфера градієнтно перетворюється на автономну, самонапружену, самоврегульовану систему.

Дифузія проекції антропного ядра інноваційної лінгвосфери (виходячі з амбівалентної природи мовних одиниць) маніфестується взаємозумовленими білатеральними семіотичними трансформаціями: 1) зрушеннями на рівні плану змісту (ейдос); 2) змінами у плані вираження (морф) (наприклад, наявність біафіксальних одиниць, хибних морфем і т.д.)

Покрокові зрушення плану змісту поступово призводять до дифузії проекції антропного ядра (де рівень (2) – область антропного ядра лінгвосфери / проекції антропного ядра в інноваційній лінгвосфері):

3) ВЛАСНЕ ДЕНОТАТ (семантика лінгвальної одиниці)
⇧
[2) КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ДЕНОТАТ (антропогенний семантичний параметр)]
⇧
ОНТОЛОГІЧНИЙ ДЕНОТАТ (кластер глибинних сем)

Компонентний аналіз як інструментальніий метод концептуального аналізу дозвоялє виявити актуальні та імпліцитні елементи значення. Однак, часто поза сіткою компонентного аналізу залишаються глибинні онтологічні чинники, які саме і формують комплексну структуру значення лінгвальної одиниці. Саме з таких елементів – "першочинників" і складається своєрідний "семантичний геном" лінгвальної одиниці, що покладено в основу онтологічного денотата.

Згідно з нашою гіпотезою, у плані змісту лінгвальної одиниці відбувається поступове, порівневе вивільнення онтологічного денотата (просування до поверхневих шарів значення) в результаті вилучення або часткового вилучення антропного параметру семантики. Наслідками зазначеного процесу гіпотетично може вважатись визначення онтологічного статусу лінгвальної одиниці та градієнтне становлення панлінгвосферизму буття. Лінгвосфера, на нашу думку, являє собою особливу модифікацію "ризоми". Тобто, в цьому сенсі представляється децентралізованою структурою, периферією без центру. А отже, специфічний "лінгвоцентризм" (у абстрактному сенсі) буття виявляється продуктом поступової абсорбції антропного екзистенційного центру безпосередньою *сферою його функціонування.*

Основою верифікації становлення лінгвосферизму буттєвого та екзистенційного континууму в межах нашого дослідження є презумпція інгерентної термінологічності лінгвальних інновацій у кожній окремій галузі. Термін як особливий лінгвальний знак характеризується іманентною аемотивністю, аекспресивністю та сінаксіологічністю (в цілому – аконотативністю), а отже, в плані змісту терміна є апріорно виключеним антропний параметр.

Визначення "терміна" в різноманітних галузях сучасного наукового знання є

багатостороннім та майже вичерпним. Первинно в понятті "термін" закладено семантику чіткості, визначеності, граничності, конечності. Унаслідок цього, визначення даного поняття в рамках сучасних наук (мовознавства, логіки, філософії навіть психології) спираються саме на таке історично зумовлене значення.

Однак, для того, щоб мати змогу сягнути глибинну сутність цього поняття в межах комп'ютерного простору, як не парадоксально, необхідно знову звернутись до античного трактування. Зокрема, як уже було зазначено, згідно з концепцією Аристотеля "термін" інтерпретується як поняття, що фіксує *сталі* та *неминущі* аспекти реальності, на противагу різноманітним та мінливим її чуттєвим образам [1, 1157]. Таким чином, можна визначити, що поняття "термін" набуває категоріального, детермінуючого змісту по відношенню до дійсності.

У цьому зв'язку, необхідно зумовити, що саме ми маємо розуміти під поняттям категорія. Ми апелюватимемо до визначення, запровадженого М. А. Булатовим: "Категорія є відокремлена від дійсності та зафіксована в мові визначеність, до якої відносяться групи об'єктів або аспекти всієї дійсності і яка слугує засобом їх членування та синтезування" [3, 20]. Наданий підхід, на наш погляд, виявляється найбільш релевантним з точки зору лінгво-екзистенційної сутності явища категорійності.

З огляду на вищезазначене, категорійний параметр може виявитись маніфестацією фактору екстралінгвістичної (в наданому випадку – буттєвої) системності терміна як специфічного мовного знаку. Для більш детального розуміння "категорійної" (в абстрактному розумінні) сутності інноваційного терміна, нам необхідно розглянути наступний комплекс параметрів: *вимір, поняття, концепт, термін*. Необхідно підкреслити, що когнітивні параметри, тобто параметри пізнання, є апріорно інкорпорованими до корпусу лінгвофілософських досліджень.

Надалі маємо представити своєрідну схему трансформації поняттєво-концептуального аспекту до безпосередньо лінгвального. Так, зокрема, *вимір /категорія/* виявляється фундаментальним метафізичним та екзистенційним параметром (тобто, таким, що існує поза межами людського розуму та є залученим до перцепційного поля (когніції) незалежно від волевиявлення людини). Іншими словами, вимір (категорія) є *невід'ємним* атрибутом, можна, навіть сказати, – "елементарною одиницею" дійсності.

Поняття представляє собою одиницю мисленнєвого простору. Формування поняття – це процес перевтілення та перетворення реальності розумом, створення мисленнєвого уявлення про аспекти онтологічних та екзистенційних (у найбільш загальному розумінні) категорій. Наголосимо також, що таке уявлення має здебільшого синтетичний характер.

Концепт вбачається можливим розглядати як специфічну одиницю освоєння лінгвальним середовищем відповідного середовища ментального (в цьому зв'язку необхідно зауважити, що одним з можливих визначень концепту як когнітивної сутності є "лінгвально-закріплений ментальний факт"). Іншими словами, концепт представляє собою конструювання лінгвального образу /схеми/ мисленого уявлення. Зазначимо, що концепт є більш дискретною сутністю, порівняно з поняттям.

Причому, подібну дискретизацію обумовлено, на нашу думку, саме загальною спрямованістю концепту на те, щоб бути актуалізованим неоднорідними мовними (зокрема, лексико-семантичними) засобами. Формування (і одночасне формулювання) концепту, таким чином, представляє собою передостанню стадію градієнтного процесу

інкорпорації мовної та мисленнєвої сфер. Варто звернути увагу, що, якщо не виходити за межі конвенційної лінгвістичної парадигми, останньою (термінальною) стадією зазначеного процесу можна вважати формування новітніх лінгвальних одиниць, та позиціонування їх у концептосфері даної мови.

Термін не може вважатись повною мірою ані безпосередньо одиницею мислення, ані суто одиницею мови. Навпаки, термін як самобутня сутність має потенцію до поєднання (яке, в свою чергу, виявляється як у кумуляції, так і в кореляції) в собі всіх зазначених вище параметрів (екстралінгвальних, буттєвих, інтралінгвальних та поняттєвих). Термін являє собою синкретичну та діалектичну єдність таких параметрів (вимір / категорія, поняття, концепт, слово). Унікальність феномену "термін" полягає і в тому, що в той самий час є продуктом синтезу зазначених вище параметрів, так і джерелом їхнього генезису.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що дослідження когнітивного підгрунтя процесів динаміки англомовної інноваційної лінгвосфери з огляду на параметри філософської лінгвістики дозволяє вивчити природу лінгвосфери як комплексного ідеального мовного метаконструкту. Зазначений підхід дозволяє розглянути буттєві та гносеологічні аспекти дійсності в їх лінгвосеміотичному висвітленні, проаналізувати засади лінгвальної актуалізації та еволюції антропоцентричності та антропосферичності сучасного буття. Перспективи подальших наукових розвідок включають ретельне дослідження процесів вивільнення та семіотичної актуалізації онтологічних параметрів плану змісту лінгвальних інновацій широкого спектру лінгвосферних комплексів.

Література:

1. Аристотель. Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории. / Аристотель. – М. : Литература, 1998. – 1392 с.
2. Барт Р. Избранные работы : Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.
3. Булатов М. А. Категории философии и категории культуры / М. А. Булатов. – К. : Наукова думка, 1993. – 346 с.
4. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. – М. : Прогресс, 2001. – 398 с.
5. Кияк Т. Р. Форма і зміст мовного знака / Т. Р. Кияк // Вісник ХНУ. – 2004. – № 635. – С. 75–78.
6. Косовский Б. И. Учение о слове и словарном составе языка / Б. И. Косовський – Минск : Вышейшая школа, 1974. – 272 с.
7. Левит С. Я. Предисловие / С. Я. Левит // Энциклопедия культуры : В 2-х томах. – М. : Университет, 1996. – Т. 1. – С. 4-8.
8. Панов Е. Н. Знаки. Символы. Языки. / Е. Н. Панов. – М. : Знание, 1988. – 248 с.
9. Guttenplan S. Mind and Language / S. Guttenplan – Chicago : Chicago Editor's House, 1988. – 218 p.

Михайлова О. Г.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

АКСІОЛОГІЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ АНТИЧНИХ МІФОТЕОНІМІВ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)

На початку XXI ст. з'явився новий напрям когнітивної лінгвістики – когнітивна ономастика (термін О. Ю. Карпенко), започаткований українськими мовознавцями. Когнітивний підхід до вивчення феномену власної назви спирається на ментальну